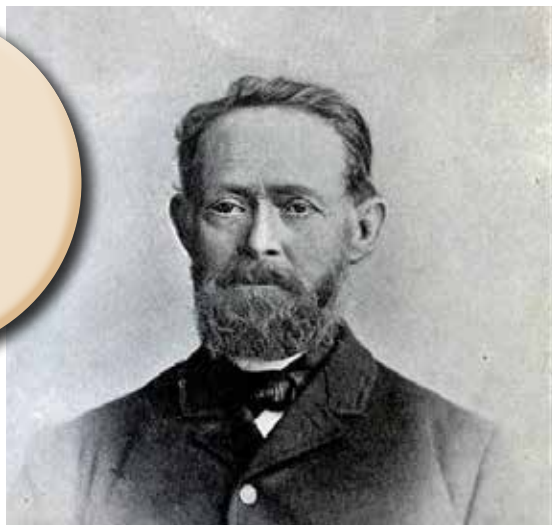

A black and white photograph of a large textile factory interior. In the foreground, a worker in a light-colored apron is operating a large, complex spinning machine with many spindles. The machine has a series of large, light-colored, conical covers. In the background, other workers are visible, some standing and some operating machinery. The factory has a high ceiling with exposed wooden beams and large windows on the right side, letting in natural light. Various mechanical components, including pulleys and belts, are visible hanging from the ceiling.

Veveriets historie

1827

Ole Nielsen født
12. februar på
Ytre Hagen i
Hjelmeland.

Ole Nielsen og fossen

Ole Nielsen kom fra en husmannsplass på Hjelmeland. 15 år gammel begynte han i lære i fargeriet til haugianeren Daniel Danielsen i Stavanger.

I 1853 startet han eget fargeri i Sandnes, og arbeidet seg opp til en respektert håndverker. Da Sandnes ble ladested i 1860, ble Ole Nielsen medlem av det første kommunestyret.

Den første tekstilindustrien i landet var basert på bomull. Ullvarer var først og fremst husflid. I Egil Werner Erichsens bok til DFUs 75-års jubileum, finner vi følgende forklaring til overgangen til ull: "Det var den amerikanske borgerkrig i 1861 - 65. Den medførte i et par år fullstendig stans i sydstatenes bomullseksport"

I denne overgangsfasen begynte også Ole Nielsen med spinning av ull, men på Sandnes hadde han ikke til-

gang til stabil vannkraft. På Ålgård var det imidlertid både fossefall og sauer.

Våren 1870 kjøpte Ole Nielsen derfor tomt og fallrettigheter på Ålgård, og før året var omme var produksjonen ved Aalgaards Uldspinderi i gang, med 6 ansatte og en brukt spinnemas-kin fra Sverige; en såkalt Mule-Jenny.

Ole Nielsen hadde hørt om leiespinning i Sverige, og nå ville han prøve dette på Ålgård. Werner Erichsen utdyper: *"Det var leiespinningen, som blev den viktigste spore for overgangen til fabrikkmessig bearbeiding av norsk ull. Ordningen blev praktisert på den måten at bøndene leverte inn sin ull til spinneriene, hvor den blev spunnet ferdig til garn og derefter levert tilbake mot en bestemt godtgjørelse, i kontanter eller ull, eller begge deler."*

1870

Ole kjøpte en av fossene på Ålgård og bygget det første spinneriet. Aalgaards Uldspindri ble etablert.

Aalgaards Uldspindri ble etablert

Da Nielsen kjøpte en av fossene på Ålgård og bygget det første spinneriet, ble det etablert Aalgaards Uldspindri. Hvorfor Ålgård? Her var det vannkraft og tilgang til råvarer fra et av landets beste ulldistrikter. Fabrikken, som man i slutten av mai 1870 begynte å gjenoppbygge, var fremdeles et bonde-spinnri og ikke tenkt som noe annet. Det var en fjern tanker også for grunnleggeren, at bedriften, med kun seks ansatte kunne vokse til 250 ansatte i 1895.

I begynnelsen bodde arbeiderne på loftet i spinneriet. Ole Nielsen praktiserte tradisjonelt haugiansk felleshus-hold, noe som inkluderte mat, seng og andakt. Behovet for større boligkvarter på 1880-tallet medførte bygging av

Storahuset, det store, hvite trehuset på andre siden av veien for Veveriet.

I 1875 begynte firmaet med veving i tillegg til spinning. Vever ble hentet fra Sverige og produksjonen omfattet sengetepper, vadmél og dresstøy vevd på en alminnelig håndstol. I 1877 ble de tre første mekaniske vevstolene innkjøpt. Nå produserte bedriften et vidt spekter av varer og navnet ble endret til Aalgaards Uldvarefabrikker i 1887.

I 1877 ble den første mekaniske vevstol innkjøpt og i det samme året blir det kjøpt to til. Et vidt spekter av varer ble produsert og navn på firma ble derfor skiftet til Aalgaards Uldvarefabrikker i 1887.

Det var Ole Nielsens sønn, Nils, som

1894

Arbeidet med Veveriet
startet opp.

Et nytt veveri i teglstein

fremmet idéen om et nytt veveri på et styremøte i 1893 og arbeidet ble påbegynt i 1894.

Det nye bygget ble reist i teglstein og med såkalte strebepilarer. Hensikten med disse var å forsterke langveggene slik at vekten av taket ikke skulle presse veggene ut. En ikke uvanlig konstruksjon på store, gamle kirker i stein eller mur. Veveriet har fire av disse pilarene på hver side. Drageren som bærer gulvkonstruksjonen i hovedetasjen er en gedigen seilskutemast. Opphogging av seilskuter var 'big business' på Jæren, der kondemnerte skip ble dratt opp på strendene for demontering og salg av materialene.

Veveriet sto ferdig 1898. Arbeidere

i Veveriet jobbet 60 timer i uken. De jobbet 10,5 timer på ukedager, slik at de kunne slutte kl 15:00 på lørdager. Lønnen var 2 til 4 kroner i uken, foruten kost og losji. Til sammenligning tjente en dagarbeider på husbondens kost 75 øre. En liter melk kostet 5 øre på denne tiden.

Fabrikken må utvilsomt ha gitt overskudd til eierne, men i den nøkterne haugianismens ånd, pløyde man også store verdier tilbake til virksomheten og lokalsamfunnet. Samfunnsansvar var hele tiden en integrert del av konsernets policy, og la grunnlaget for så vel skole, idrett, kultur og kirke på Ålgård. Selskapet ansatte lege i 1883. Veveriet fikk tilbygg mot nord i 1912.

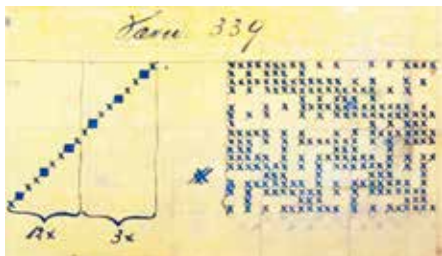

1898

Veveriet sto ferdig og
det første spinneriet
ble revet.

Det var bygget i betong og var i tre
fulle etasjer pluss loft og to kjellere.
Kjellerne ble kalt for Limekjellaren og
Svartekjellaren.

Den siste generalforsamlin-

1912

Tilbygg mot nord. Bygget i
betong og med tre etasjer
pluss loft og to kjellere.

1916

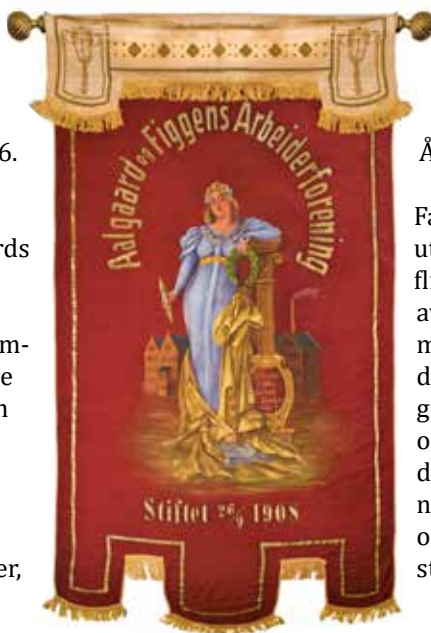
Aalgaards Uldvarefabrikker ble grunnlaget for DFU AS.

De Forenede Ullvarefabrikker ble etablert

gen i Aalgaards Ullvarefabrikker godkjente sammenslutningen av flere ullvarefabrikker i 1916. Vedtakene presiserte at DFU var en direkte fortsettelse av Aalgaards Uldvarefabrikker. Sammenslutningen vakte stor oppmerksomhet. De seks fabrikkene beskjeftiget over tusen arbeidere.

Sammenslutningen besto av Nydalens fabrikker i Trøndelag, Grorud Tekstilfabrikker,

Hjula Væveris Klæderfabrik, Fredfoss Uldvarefabrik, Ålgård og Figgjo.

Fabrikklivet var ikke uten sine arbeidskonflikter, men etablering av fagforeninger ble motarbeidet av bedriftsledelsen. I 1921 gikk LO ut i storstreik og på Ålgård streiket de ansatte, uorganiserte så vel som organiserte. Arbeidet stanset for en tid helt

1937

Den gamle delen av veveriet ble bygget på og fikk samme takhøyde som nybygget.

Takløft på Veveriets opprinnelige del

opp.

Den gamle delen av Veveriet ble bygget på i 1937 og fikk samme takhøyde som nybygget. Hele taket ble dekket med Vossaskifer.

Ålgårds ullvarefabrikk ble startet av en mann som kunne alt om farging, så det er kanskje ikke så rart at de produserte et dresstoff med en helt spesiell blå farge, kjent som "Ålgård blå" (som har gitt navn til storsalen i det oppussede Veveriet).

Under 2. verdenskrig var disponent H.C Nilsen aktiv i motstandsarbeidet og før krigsutbrudet la han til rette for at det norske forsvaret kunne øve på Ålgård og sørget for at DFU bestilte luftvernmitraljøser fra Kongsberg våpenfabrikk.

1940-45

2. verdenskrig.

1950- tallet

På det meste hadde DFU
over 1000 ansatte, 400
på Ålgård.

Modernisering med ny teknologi

På 60-tallet gjorde DFU store investeringer for kunne utnytte de nye syntetfibrene.

Fabrikken på Ålgård skrev seg inn i teknisk historie som første fabrikk i landet til å ta i bruk skyttelløse vevstoler. I flere år var fabrikken alene i Norge om denne interessante og effektive nyskapningen fra Sulzer. Fabrikken hadde til slutt 20 skyttelløse vevstoler.

Fredfoss blir avviklet og arbeid flyttet til Ålgård i 1967. På Ålgård fortsatte produksjon av tweed, kåpe- og møbelstoff.

Det ble åpnet nytt Veveri i det som nå er Norwegian Outlet. Bygningen var 5000 kvadratmeter, og var utstyrt med topp-moderne vevstoler samt utstyr for rotasjonsfilmtrykk.

1962

Fabrikken på Ålgård var
den første i landet som
tok i bruk skyttelløse
vevstoler.

1967

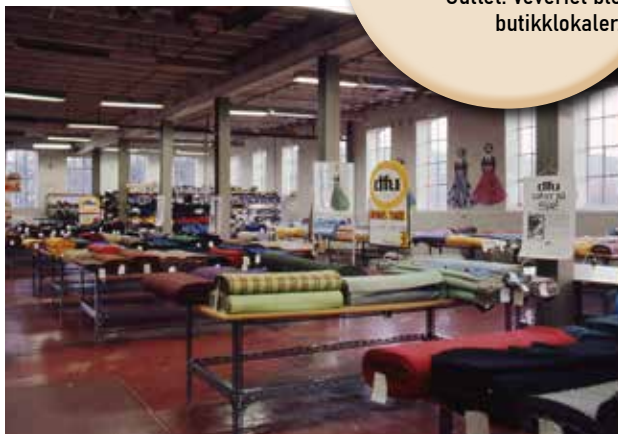
Merkeår med avvikling av Fredfoss og administrasjon ble flyttet tilbake til Ålgård.

Ålgård overtar igjen

Produksjon i Veveriet opphørte og bygget fikk nye funksjoner. Fabrikksalg av stoffer ble flyttet fra små og upraktiske lokaler over til 2. etasje i Veveriet.

DFU Bo-shop ble startet i 1. etasje. Etter ideer fra svensk møbelindustri og den nye trenden med å bygge møblene selv, ble Bo-shop den første Cash & Carry butikken for møbelprodukter i distriktet.

Butikken solgte flatpakete møbler, madrasser og selvfølgelig møbelstoff. På det meste ble det solgt 100 tonn med sponplatekomponenter i året, bare på Bo-Shop på Ålgård.

1970

Produksjon ble flyttet til det som nå er Norwegian Outlet. Veveriet ble butikklokaler.

1972

"Sy selv" konkurranse med 900 publikummere i 2. etasje i Veveriet.

1973

Bo-shop ble den første Cash&Carry butikken for møbelprodukter i distriktet.

Sy selv og bygg selv

På "Sy selv" konkurranse var det hundrevis i publikum i 2. etasje i veveriet. Folk hadde levert inn egne kreasjoner, selvfølgelig sydd av stoff fra DFU som ble presentert i en mannekengoppvisning. Juryen ble plukket ut fra publikum.

I 1976 ble det åpnet egen gardinavdeling for de som ønsket å sy egne gardiner og samme år åpnet det en møbelavdeling i 3. etasje, på hele 1000 kvm. Her var det fokus på helnorske furumøbler og en egen avdeling for hudmøbler.

1987

Virksomheten i Veveriet ble skilt ut i eget selskap kalt DFU-huset.

Oppdeling og nedstenging

I 1987 ble butikkene i Veveriet skilt ut i et eget selskap kalt "DFU-huset". Navnet DFU lever fremdeles i dag på butikken i Sandnes som selger møbler og interiør produkter.

All butikkvirksomhet ble flyttet ut av Veveriet i 1993. Samme året ble all tekstilproduksjon på Ålgård nedlagt og et 123-år langt industrieventyr avsluttet.

1993

Tekstilproduksjonen på Ålgård ble nedlagt og et 123 år langt industrieventyr avsluttet.

1998

Veveriets Venner ble etablert. De engasjerte hele regionen, og Veveriet ble bevart.

Veveriets venner ble etablert

Kommunen overtok gamle bygg og anlegg fra DFU. Dels til eget bruk og dels for salg. Veveriet hadde lenge vært et signalbygg, men forfallet var påtakelig og diskusjonen raste om hva som burde gjøres. I det politiske miljøet var det ulike syn. Det ble snakket om kulturhus, og også om å selge bygget. Det ble til og med foreslått å sprengre Veveriet. I denne tumulten oppsto Veveriets Venner i 1998.

På kommunens kulturkonferanse, talte Sigrun Peerstøe Kotthaus begeistret for å bevare Veveriet. Hun ble utfordret av tidligere ordfører Rasmus Flesjø til å starte en venneforening og

det gjorde hun der og då med å peke på folk i salen.

Veveriets Venner hadde sitt første møte 5. mai 1998. Gruppen arrangerte konserter, operakveld, foredrag, moteshow og mye mer på Veveriet. NRK radio og TV tok opp saken.

Det endte med at tre lokale investorer sammen med Gjesdal kommune dannet et aksjeselskap, Veveriet AS, som overtok bygget, i 1999.

Overskuddet i *Veveriets Venner*, som kom fra arrangementene, ble brukt til å kjøpe et elektrisk flygel, som i dag står på mini-scenen i 1. etasje.

2001

Bibliotek og forsamlings-
sal åpnet i nyoppussede
lokaler i 1. etasje.

Rehabilitering av 1. etasje

Kommunen trengte nytt bibliotek og en forsamlingssal. Det ble bestemt at 1. etasje i Veveriet kunne rehabiliteres til disse formålene.

Biblioteket og forsamlingssalen sto klare i august 2001. I forsamlingssalen ble det lagt vekt på enkle, varige og fleksible løsninger, i Ole Nielsens ånd.

32 000 bøker ble flyttet fra kjelleren i Heradshuset til Veveriet, og fikk tre ganger så mye plass. Det nye biblioteket inneholdt videokonferanseutstyr, 15 datamaskiner, videoprojektor og bredbånd. Biblioteket ønsket å være

mye mer enn et tradisjonelt bibliotek på den tiden. De ønsket å være en møteplass der folk kunne stikke innom for en kopp kaffe, og et naturlig stoppested for turister.

Åpningen av Veveriets rehabiliterte første etasje fant sted 13. august 2001 og besto av taler og kulturinnslag med godt fremmøte av mange spente og nysgjerrige innbyggere. Biblioteksjef Ingvild Seland uttalte: "Bygget er fantastisk, men i utgangspunktet et dødt materiale. Nå skal menneskene inn og skape liv mellom veggene."

2012

Kulturminneplan vedtatt. Her står Veveriet oppført som et av Gjesdals viktigste kulturminner.

Hele Veveriet ble oppuset

Gjennom årene har det vært debatt om utnyttelsen av de resterende etasjene i Veveriet, med forslag om å flytte kirkekontoret, helsestasjonen, eldresenter, musikkskole og tekstilmuseum dit.

I 2012 ble kommunens første kulturminneplan vedtatt. Her sto Veveriet oppført som et av Gjesdals viktigste kulturminner og et av planens tiltak var å gjennomføre en mulighetsstudie for ny bruk av hele Veveriet.

Denne studien medførte engasjement fra både politikere og innbyggere i kommunen.

Det ble etter hvert klart at alle Veveriets tre etasjer var nødvendig for å dekke behovene som fantes, både innen kommunal virksomhet og frivillig sektor.

Avdelingen for kvalifisering og integrering, kulturskolen, Ungdomshuset, og helsestasjonen for ungdom bli med.

Øvingslokaler for band og korps, og en scene tilrettelagt for ulike former for formidling hadde vært savnet og etterlyst - kunne disse også få plass i det rehabiliterte bygget?

2020

12. februar ble Veveriet åpnet på nytt. Alle etasjer er pusset opp og fylt med aktivitet.

foto: Rune Helliesen

Fra tekstilfabrikk til kulturell møteplass

Ombygging stod ferdig i oktober 2019. Kostnaden for å sette i stand bygget var rundt 50 millioner kroner og den offisielle åpningen fant sted 12. februar 2020. Arrangementet tiltrakk seg 600 publikummere og besto av innslag fra forfattere, kunstnere, utøvere og lokale lag og foreninger.

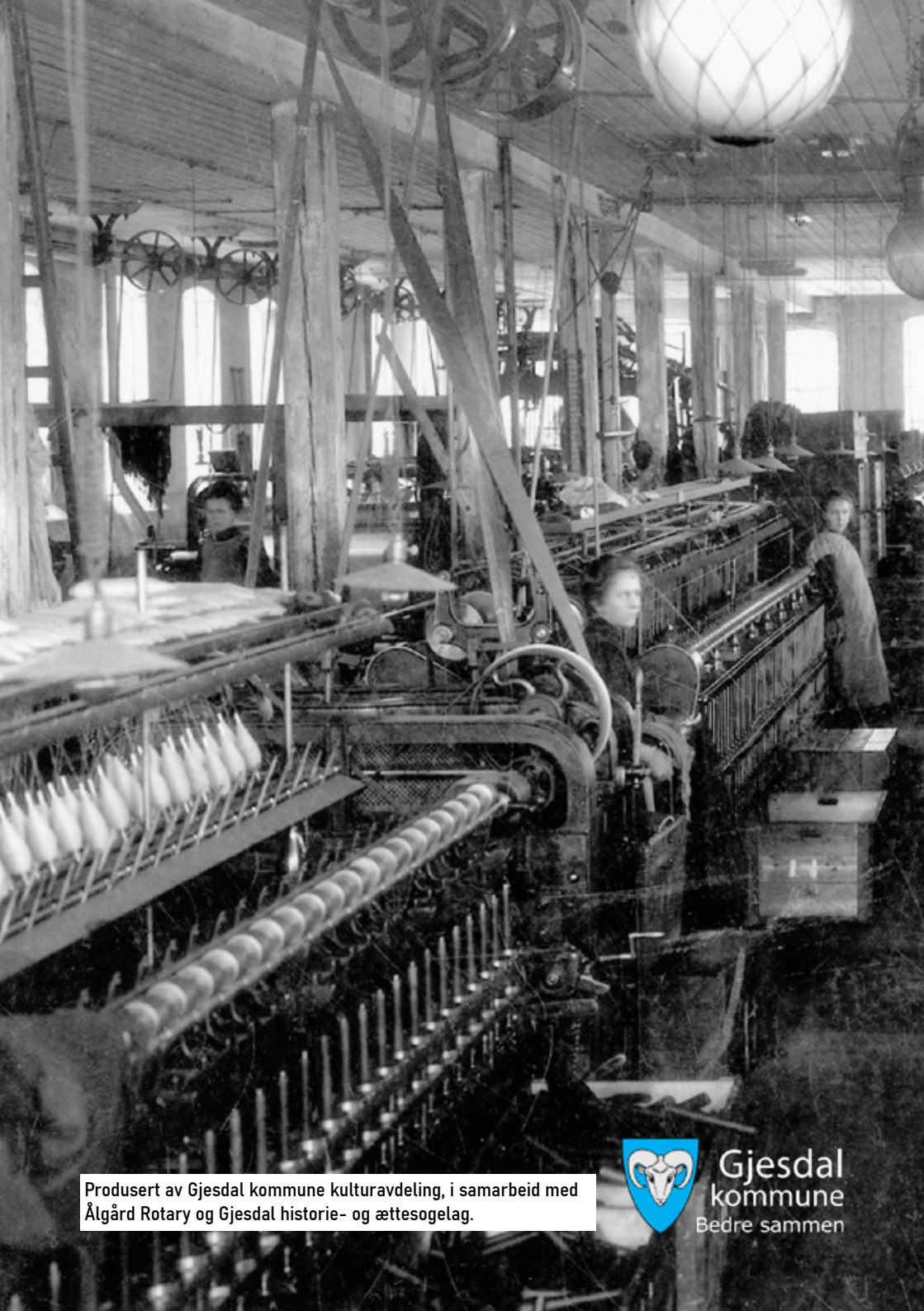
Veveriet er ikke et typisk kulturhus som er designet rundt en stor formidlingssal. Det er først og fremst et hus som legger til rette for den aktiviteten som skjer hver dag, men i tillegg er det flere rom som kan brukes til konserter, forestillinger og annen formidling.

Bygget, med lokaler egnet for øving og formidling, gav et betydelig løft for det lokale kunst- og kulturlivet. I

tillegg har det blitt en viktig og inkluderende møteplass der nye muligheter er samlet under ett tak. Veveriet har blitt et sted hvor det lokale kulturlivet styrkes og videreutvikles i et fellesskap.

Veveriet har gått fra å være en tekstilfabrikk til å bli et levende kulturhus som tilbyr et bredt spekter av aktiviteter og arrangementer for innbyggerne i Gjesdal kommune.

I skrivende stund har det blitt gjennomført et skisseprosjekt for de tre nærliggende byggene rundt Veveriet-Kraftstasjonen, Stamphuset og Prøveveveriet. De 3000 kvadratmeterne inne på Veveriet har allerede blitt for lite.

Produsert av Gjesdal kommune kulturavdeling, i samarbeid med
Ålgård Rotary og Gjesdal historie- og ættesogelag.

Gjesdal
kommune
Bedre sammen